

بررسی ویژگی‌های روان‌سنجی مقیاس کارکردهای خاطره‌گویی در دانشجویان دانشگاه شیراز

اعظم فرمانی^۱

عبدالمعز افلاک سیر^۲

فرهاد خرمایی^۳

جواد ملازاده^۴

چکیده

زمینه: معتبرترین مقیاس ساخته شده در زمینه سنجش کارکردهای خاطره‌گویی، مقیاس کارکردهای خاطره‌گویی است. با توجه به عدم بررسی روایی و پایایی این مقیاس در ایران، بررسی روایی و پایایی آن ضروری می‌باشد. **هدف:** هدف از پژوهش حاضر بررسی روایی و پایایی مقیاس کارکردهای خاطره‌گویی در دانشجویان بود. روش: تعداد ۲۴۷ نفر از دانشجویان دانشگاه شیراز که در سال تحصیلی ۹۰-۹۱ مشغول به تحصیل بودند، با روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای انتخاب و با تکمیل مقیاس کارکردهای خاطره‌گویی در این پژوهش شرکت نمودند. برای بررسی روایی مقیاس مذکور از تحلیل عاملی به روش مؤلفه‌های اصلی و تحلیل همسانی درونی استفاده شد. جهت بررسی پایایی آن نیز، از روش پایایی آزمون-آزمون مجدد و محاسبه ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد. **یافته‌ها:** نتایج تحلیل عاملی نشان دهنده وجود ۷ عامل بود. همچنین نتایج تحلیل همسانی درونی نشان داد که این مقیاس از همسانی خوبی برخوردار می‌باشد. ضریب آلفای کرونباخ کل ۰/۹۱ و ضرایب آلفای کرونباخ خرده مقیاس‌ها از ۰/۷۶ تا ۰/۸۹ محاسبه شد. ضریب پایایی آزمون-آزمون مجدد برای کل مقیاس ۰/۵۷ و برای خرده مقیاس‌ها از ۰/۳۶ تا ۰/۷۱ محاسبه شد. **بحث و نتیجه‌گیری:** یافته‌های پژوهش حاضر نشان داد که مقیاس کارکردهای خاطره‌گویی از روایی و پایایی مناسبی در ایران برخوردار است و می‌توان از این مقیاس در کارهای پژوهشی و مداخلات درمانی (مانند، درمان خاطره‌گویی) استفاده نمود.

واژگان کلیدی: مقیاس کارکردهای خاطره‌گویی، روایی، پایایی، درمان خاطره‌گویی.

1. azamfarmani3@gmail.com

۱. کارشناس ارشد روان‌شناسی بالینی (نویسنده مسئول)

۲. استادیار دانشگاه شیراز

۳. استادیار دانشگاه شیراز

۴. استادیار دانشگاه شیراز

مقدمه

خاطره‌گویی^۱ عبارت است از: یادآوری کلامی یا ذهنی رویدادهای زندگی که در تنهایی یا به همراه فرد یا افراد دیگری صورت می‌گیرد (وودز^۲ و همکاران، ۱۹۹۲، به نقل از تورگریمسن^۳، شویتزر^۴ و اورل^۵، ۲۰۰۲، ص ۹۳). خاطره‌گویی پدیده‌ای فطری است که اغلب به طور غیرارادی اتفاق می‌افتد. مناظر، صداها و بوهای خاصی تصاویر قدرتمندی از رویدادهای گذشته زندگی فرد را در ذهن تداعی می‌کند و باعث می‌شود که فرد به طور موقت افکار و احساسات دوران گذشته خود را به یاد آورد. همچنین این پدیده می‌تواند به منظور رسیدن به هدف خاصی مثلاً آموختن درس زندگی به دیگران، به صورت ارادی ایجاد شود. یادآوری گذشته توسط نیروهای اجتماعی نیز اتفاق می‌افتد. به عنوان مثال، هنگامی که خانواده، دوستان یا آشنایان از فرد می‌خواهند که خاطرات شخصی دوران گذشته خود را تعریف کند. بنابراین، خاطره‌گویی به عنوان فرآیند بسیار برجسته و همگانی یادآوری رویدادها، روشی را برای بررسی شکل‌گیری، رشد و استفاده از خاطرات شخصی در دوران بزرگسالی فراهم می‌کند (وبستر^۶ و مک کال^۷، ۱۹۹۹، ص ۷۳).

خاطره‌گویی به رویکردی شناخته شده در ارتقای سلامت روان تبدیل شده است و پدیده‌ای نو می‌باشد. سی تا چهل سال پیش، خاطره‌گویی به عنوان پدیده‌ای مرتبط با پیری و ایجاد کننده زوال عقل پنداشته می‌شد و به همین دلیل، در آن زمان تنها اطلاعات کمی در مورد آن وجود داشت. همچنین صحبت کردن در مورد گذشته در مراکز مراقبت از سالمندان شدیداً منع می‌شد (کلمن^۸، ۲۰۰۵، ص ۲۹۱). اما، امروزه این پدیده توجه فراوانی را به خود جلب کرده و پژوهش‌های زیادی در مورد آن صورت گرفته و مفید

-
1. Reminiscence
 2. Woods
 3. Thorgrimsen
 4. Schweitzer
 5. Orrell
 6. Webster
 7. McCall
 8. Coleman

بودن آن در ارتقای سلامت روان مورد تأیید قرار گرفته است. به طور کلی، مداخلات خاطره‌گویی^۱ (یا درمان خاطره‌گویی^۲) به منظور رسیدن به پیامدهای زیر به کار برده می‌شود: الف) ارتقای بهزیستی روانشناختی (رضایت از زندگی، بهزیستی هیجانی، کیفیت زندگی)؛ ب) کاهش استرس روانشناختی (افسردگی، اضطراب مرگ، استرس) و ج) اجتماعی شدن (بوهلمیجر^۳، ۲۰۰۷، ص ۴۳).

بعضی از تحقیقات اخیر به موضوع کارکرد خاطره‌گویی^۴ و یا این که چرا افراد خاطرات خود را بازگو می‌کنند، پرداخته‌اند (کمپبل^۵، ۲۰۰۲، ص ۲۰). خاطره‌گویی می‌تواند به منظور کشف معنا و انسجام در زندگی، استفاده از تجارب گذشته برای حل و مقابله با مشکلات موجود، بیان یک داستان آموزشی یا توصیفی، شرح و بسط دادن روزهای خوب گذشته و فرار از زمان حال، اشتغال ذهنی با رویدادهای تلخ حل نشده گذشته، آماده شدن برای مرگ، حفظ یاد و خاطره افراد مهم زندگی صورت گیرد (کاپلیز^۶ و ارورکه^۷، ۲۰۰۲، ص ۱۱۶). بعضی از کارکردهای خاطره‌گویی موجب ارتقای سلامت روان می‌شود و بعضی دیگر موجب تضعیف آن می‌شود (وبستر، ۱۹۹۸، ص ۳۱۵؛ وبستر و مک کال، ۱۹۹۹، ص ۷۳؛ کالی^۸، لاوی^۹ و جفلر^{۱۰}، ۲۰۰۱، ص ۸۹؛ کاپلیز، ریوارد^{۱۱} و گویندون^{۱۲}، ۲۰۰۷، ص ۱۵۱؛ ارورکه، کاپلیز و کلاکستون^{۱۳}، ۲۰۱۰، ص ۲۷۲؛ وسترهوف^{۱۴}، بوهلمیجر و وبستر، ۲۰۱۰، ص ۶۹۷).

1. reminiscence interventions
2. reminiscence therapy
3. Bohlmeijer
4. reminiscence functions
5. Campbell
6. Cappeliez
7. O'Rourke
8. Cully
9. Lavoie
10. Gfeller
11. Rivard
12. Guindon
13. Claxton
14. Westerhof

با توجه به اهمیت موضوع خاطره‌گویی و کارکردهای آن در سلامت روان، تلاش‌های مختلفی برای سنجش این پدیده و کارکردهای آن صورت گرفته است (به عنوان مثال، مقیاس استفاده‌های خاطره‌گویی^۱ (رومانیوک^۲ و رومانیک، ۱۹۸۱)؛ نظام طبقه‌بندی وانگ و وات^۳ (وانگ^۴ و وات^۵، ۱۹۹۱)؛ مقیاس کارکردهای خاطره‌گویی^۶ (ویستر، ۱۹۹۳).

مقیاس استفاده‌های خاطره‌گویی در سال ۱۹۸۱ توسط رومانیک و رومانیک ساخته شد. این ابزار یک پرسش‌نامه خودگزارشی ۱۳ گویه‌ای است که آزمودنی‌ها به کارکردهای خاطره‌گویی نوشته شده در این مقیاس، پاسخ "بلی"، "خیر" یا "نمی‌دانم" می‌دهند. این مقیاس شامل سه عامل می‌شود: الف) عزت نفس/افزایش خود انگاره^۷، ب) مهارت فعلی حل مشکلات^۸، ج) مسایل وجودی/درک خود^۹. این مقیاس از اولین تلاش‌های مفید در این زمینه برای شناسایی کارکردهای خاطره‌گویی در یک نمونه متجانس از سالمندان بود. تعداد زیاد زنان در نمونه نسبت به مردان که مانع تحلیل نتایج براساس جنسیت می‌شود، عنوان نشدن نژاد نمونه که مانع بحث در مورد تفاوت‌های بالقوه نژادی می‌شود و ساختار متجانس نمونه از نظر تحصیلات، سلامتی و سن که توان تعمیم‌پذیری را کاهش می‌دهد، از جمله محدودیت‌های این مقیاس می‌باشد. به علت اینگونه محدودیت‌ها، به ندرت از آن در پژوهش‌های مربوط به خاطره‌گویی استفاده شده است. دیگر ابزار ساخته شده در این زمینه، نظام طبقه‌بندی وانگ و وات است. نظام طبقه‌بندی وانگ و وات حرکت خوبی به سمت اصلاحات روش شناختی و تمرکز بیشتر بر ماهیت چند وجهی رویکردهای خاطره‌گویی بود. اما، این نظام طبقه‌بندی دو ضعف دارد: اول اینکه اجرای آن وقت گیر و دشوار است،

-
1. Reminiscence Uses Scale
 2. Romaniuk
 3. Wong and Watt 's Classification System
 4. Wong
 5. Watt
 6. reminiscence functions scale (RFS)
 7. self- regard/ image enhancement
 8. present problem- solving
 9. existential/ self- understanding

زیرا پیش‌نویس‌های خاطره‌گویی باید در یک مصاحبهٔ چهره‌به‌چهره با آزمودنی استخراج شود و ارزیاب‌ها باید برای کدگذاری داده‌های کمی‌تری استخراج شده، آموزش ببینند، دوم اینکه، این سیستم طبقه‌بندی شامل طبقه‌ای از انواع خاطره‌گویی می‌شود که کارکردهای آن‌ها با یکدیگر همپوشی دارد. سرانجام اینکه طبقه‌بندی وانگ و وات (۱۹۹۱) حاصل نتایجی است که بر روی بزرگسالان سالخوردهٔ بالاتر از ۶۵ سال (متوسط سن ۷۷/۸ سال) صورت گرفته و بنابراین امکان تعمیم‌پذیری نتایج به سایر گروه‌های سنی محدود شده است (ویستر، ۱۹۹۳، ص ۲۵۶).

معتبرترین مقیاس شناخته شده در زمینه سنجش خاطره‌گویی و کارکردهای آن، مقیاس کارکردهای خاطره‌گویی است که در سال ۱۹۹۳ توسط جفری دین ویستر ساخته شد. مقیاس کارکردهای خاطره‌گویی مقیاسی معتبر، پایا و تقریباً جامع برای سنجش بسیاری از کارکردهای اساسی خاطره‌گویی در بزرگسالی است. این ابزار یک پرسش‌نامهٔ ۴۳ گویه‌ای است که دارای ۸ عامل می‌باشد: کاهش ملال^۱ (استفاده از خاطرات به عنوان یک محرک یا وسیلهٔ سرگرمی)، آمادگی برای مرگ^۲ (استفاده از خاطرات برای پرداختن به افکار راجع به پایان زندگی و مرگ)، هویت^۳ (استفاده از خاطرات شخصی به منظور جستجوی پیوستگی، ارزش و معنا در زندگی و تحکیم حس خود-هویی)، حل مسئله^۴ (استفاده از خاطرات به منظور شناسایی توانایی‌ها و راهبردهای مقابله‌ای خود برای چالش با مشکلات فعلی)، گفتگو^۵ (استفاده از خاطرات شخصی به عنوان وسیله‌ای برای گفتگو با دیگران)، حفظ صمیمیت^۶ (یادآوری خاطرات دوستان و افرادی که فرد با آن‌ها صمیمی بوده است، اما دیگر در قید حیات نیستند)، تجدید خاطرات تلخ^۷ (برانگیختن و نشخوار

-
1. boredom reduction
 2. death preparation
 3. identity
 4. problem solving
 5. conversation
 6. intimacy maintenance
 7. bitterness revival

کردن خاطراتی که درمورد رویدادهای سخت گذشته، فرصت‌های از دست رفته و شکست‌های گذشته هستند) و آموزش/ آگاهی^۱ (استفاده از خاطرات برای انتقال و آموزش درس زندگی به دیگران و بیان ایدئولوژی‌های شخصی (وبستر، ۱۹۹۳، ص ۲۶۱).

با توجه به روند رو به رشد مطالعات صورت گرفته در ایران در مورد خاطره‌گویی (مانند، نعمتی دهکردی و همکاران، ۱۳۸۶؛ شیبانی تدرجی، پاک دامن و حسن زاده توکلی الف، ۱۳۸۹؛ شیبانی تدرجی و پاکدامن ب، ۱۳۸۹؛ مرادی نژاد و همکاران، ۱۳۸۹؛ کریمی و همکاران، ۲۰۱۰)، بررسی ویژگی‌های روان‌سنجی ابزارهای معتبر ساخته شده در این زمینه ضروری می‌باشد. همچنین با توجه به این موضوع که ویژگی‌های روان‌سنجی مقیاس کارکردهای خاطره‌گویی تاکنون در ایران مورد بررسی قرار نگرفته است، پژوهش حاضر اقدام به بررسی روایی و پایایی این مقیاس در دانشجویان نمود.

روش

جامعه، نمونه و روش نمونه‌گیری

جامعه آماری پژوهش حاضر کلیه دانشجویان دانشگاه شیراز که در سال تحصیلی ۹۰-۹۱ مشغول به تحصیل بودند را شامل می‌شد. به منظور انتخاب آزمودنی‌ها، از روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای چندمرحله‌ای استفاده شد. ابتدا چهار دانشکده (علوم پایه، مهندسی، علوم تربیتی و روان‌شناسی، حقوق و علوم سیاسی) به صورت تصادفی از ۹ دانشکده مربوط انتخاب گردید. سپس از هر دانشکده، تعداد سه کلاس به صورت تصادفی انتخاب شد. آزمودنی‌های پژوهش حاضر ۲۴۷ نفر بودند که با تکمیل مقیاس کارکردهای خاطره‌گویی در این پژوهش شرکت نمودند. برای ایجاد انگیزه در دانشجویان و همچنین آشنا کردن آن‌ها با مفهوم خاطره‌گویی و کارکردهای آن، در صفحه اول پرسش‌نامه توضیحاتی در این زمینه به صورت خلاصه ارائه گردید. همچنین شرکت کلیه دانشجویان در پژوهش داوطلبانه بود.

ابزار پژوهش

مقیاس کارکردهای خاطره‌گویی: مقیاس کارکردهای خاطره‌گویی شامل ۴۳ گویه می‌باشد که ۸ خرده‌مقیاس دارد: کاهش ملال، آمادگی برای مرگ، هویت، حل مسئله، گفتگو، حفظ صمیمیت، تجدید خاطرات تلخ و آموزش / آگاهی. نمره فرد در هر خرده‌مقیاس از حاصل جمع گویه‌های مرتبط با هر خرده‌مقیاس سنجیده می‌شود. همچنین نمره کل خاطره‌گویی که به معنی بسامد خاطره‌گویی یا میزان کلی خاطره‌گویی فرد است از حاصل جمع نمرات هر یک از خرده‌مقیاس‌ها بدست می‌آید. نتایج پژوهش وبستر (۱۹۹۳) در ساخت این پرسش‌نامه نشان داد که همسانی درونی^۱ این ۸ عامل خوب است (از ۰/۷۹ برای عامل گفتگو تا ۰/۸۹ برای عامل‌های هویت و حل مسئله). وبستر (۱۹۹۳) از دو روش سنجش اعتبار پیش بین^۲ برای تعیین اعتبار پیش بین مقیاس کارکردهای خاطره‌گویی استفاده کرد. در اولین روش ارتباط میان کارکردهای خاطره‌گویی و خصوصیات شخصیتی مورد آزمون قرار گرفت و در دومین روش، تفاوت‌های رشدی کارکردهای خاطره‌گویی در طول زمان بررسی شد. نتایج اولین روش، شواهدی مبنی بر اعتبار پیش بین این مقیاس فراهم نمود. به طور اخص، عامل تجدید خاطرات تلخ مقیاس کارکردهای خاطره‌گویی با روان‌نژندگرایی همبستگی ۰/۴۲، عامل گفتگو با برون‌گرایی همبستگی ۰/۳۳ و عامل‌های هویت و حل مسئله با گشودگی در تجربه همبستگی ۰/۱۸ نشان داد. نتایج دومین روش نیز نشان داد که در عامل آمادگی برای مرگ تفاوت‌های سنی وجود دارد و همچنین همبستگی معناداری میان سن و عامل آموزش / آگاهی بدست آمد، به این معنی که بزرگسالان مسن‌تر نسبت به بزرگسالان جوان‌تر از خاطره‌گویی بیشتر به این منظور، استفاده می‌کنند.

در پژوهش حاضر، این مقیاس به وسیله یکی از پژوهشگران از متن اصلی به فارسی ترجمه شد. سپس متن فارسی این مقیاس به وسیله یک متخصص زبان انگلیسی از فارسی به

1. internal consistency
2. predictive validity

انگلیسی بازگردانیده شد و در مرحله بعد تطابق مفهومی و لفظی گویه‌های مقیاس اصلی و گویه‌های مقیاس از فارسی به انگلیسی ترجمه شده، با یکدیگر مورد مقایسه قرار گرفت و واژه‌ها و گویه‌های دارای ابهام اصلاح شدند. نسخه حاصله به عنوان نسخه نهایی در این پژوهش مورد استفاده قرار گرفت.

یافته‌ها

از تعداد ۲۴۷ دانشجوی شرکت کننده در پژوهش حاضر ۹۸ نفر مرد (۳۹/۶ درصد) و ۱۴۹ نفر زن (۶۰/۳ درصد) بودند. دامنه سنی شرکت کنندگان از ۱۹ تا ۲۶ سال (با میانگین سنی ۲۰/۵۷ و انحراف استاندارد ۱/۲۴) بود. از لحاظ رشته تحصیلی نیز ۸۰ نفر (۳۲/۴ درصد) در رشته علوم انسانی، ۶۷ نفر (۲۷/۱ درصد) در رشته مهندسی و ۱۰۰ نفر (۴۰/۵ درصد) نیز در رشته علوم پایه مشغول به تحصیل بودند. همچنین کلیه آزمودنی‌ها در مقطع کارشناسی مشغول به تحصیل بودند. ۲۲۱ نفر (۸۹/۴ درصد) از آزمودنی‌های پژوهش، مجرد و ۲۶ نفر (۱۰/۵ درصد) نیز متاهل بودند (جدول ۱).

جدول ۱. ویژگی‌های دموگرافیک شرکت کنندگان پژوهش حاضر

متغیر دموگرافیک	سطوح متغیر	فراوانی	درصد فراوانی
جنسیت	مرد	۹۸	۳۹/۷
	زن	۱۴۹	۶۰/۳
وضعیت تاهل	مجرد	۲۲۱	۸۹/۵
	متاهل	۲۶	۱۰/۵
رشته تحصیلی	علوم انسانی	۸۰	۳۲/۴
	مهندسی	۶۷	۲۷/۱
	علوم پایه	۱۰۰	۴۰/۵

روایی

الف- تحلیل عاملی به روش مؤلفه‌های اصلی: برای محاسبه^۱ روایی سازه^۱ مقیاس کارکردهای خاطره‌گویی از تحلیل عاملی^۲ به روش مؤلفه‌های اصلی همراه با چرخش واریماکس^۳ استفاده شد. در تحلیل داده‌های مقیاس، مقدار ضریب شاخص کفایت نمونه‌گیری^۴ و آزمون کرویت بارتلت^۵ (شاخص کفایت ماتریس همبستگی) نشان از وجود شواهد کافی برای انجام تحلیل عوامل داشت. مقدار ضریب شاخص کفایت نمونه‌گیری ۰/۸۷ و مقدار خی دو آزمون بارتلت ۴/۹۷ محاسبه شد که در سطح $P < ۰/۰۰۱$ معنی‌دار بود. برای تعیین تعداد عوامل از نمودار اسکری^۶ استفاده شد. بدین صورت که با توجه به شیب نمودار، عوامل آشکار شده در شیب تند نمودار به عنوان عوامل اصلی قلمداد گردید و از پذیرش عامل‌هایی که به صورت موازی در محور خط شیب قرار گرفتند، اجتناب شد. سپس از روش چرخش واریماکس برای تعیین بارگذاری عاملی هر گویه بر روی هر عامل با حفظ بارگذاری‌های عاملی بیش از ۰/۳۰ استفاده شد. براساس نتایج تحلیل عوامل، ۵ گویه^۵ مقیاس کارکردهای خاطره‌گویی برای سنجش خرده مقیاس آمادگی برای مرگ ۵ گویه (گویه‌های شماره ۲، ۲۹، ۳۳، ۳۵، ۳۸) بر این عامل بارگذاری عاملی مناسبی داشته است. برای خرده مقیاس گفتگو نیز ۵ گویه (گویه‌های شماره ۶، ۷، ۲۲، ۲۸، ۳۴) بارگذاری عاملی مناسبی داشته است. برای خرده مقیاس‌های حفظ صمیمیت ۴ گویه (گویه‌های شماره ۵، ۱۴، ۲۵، ۴۱)، تجدید خاطرات تلخ ۵ گویه (گویه‌های شماره ۱۳، ۱۵، ۱۷، ۴۰، ۴۳) و آموزش/آگاهی ۵ گویه (گویه‌های شماره ۱، ۲۰، ۲۳، ۲۷، ۳۰) بارگذاری عاملی مناسبی داشته‌اند. همچنین برای خرده مقیاس کاهش ملال، ۶ گویه^۶ مقیاس (گویه‌های شماره ۳، ۱۱، ۱۶، ۱۹، ۲۱، ۳۷) بارگذاری عاملی مناسبی داشته است. علاوه بر

1. construct validity
2. factor analysis
3. varimax
4. Kaiser- Meyer- Olkin measure of sampling adequacy
5. Bartlett's test of sphericity
6. scree plot

این، نتایج تحلیل عاملی نشان داد که خرده مقیاس‌های هویت و حل مسئله با یکدیگر همپوشی دارند و عامل مشترکی هستند، بنابراین این دو خرده مقیاس به صورت یک عامل در نظر گرفته شدند. در نتیجه برای کارکرد خاطره‌گویی هویت و حل مسئله ۱۱ گویه (گویه‌های شماره ۴، ۸، ۱۰، ۱۲، ۱۸، ۲۴، ۲۶، ۳۲، ۳۶، ۳۹، ۴۲) بارگذاری عاملی مناسبی داشته است. ۲ گویه مقیاس نیز به جهت عدم بارگذاری عاملی بر روی عامل مورد نظر و یا عدم احتساب حد نصاب کفایت بار عاملی حذف شدند (گویه‌های شماره ۹ و ۳۱). همچنین نتایج تحلیل عاملی نشان داد که عامل کاهش ملال با ارزش ویژه^۱ ۳/۱۶ تبیین کننده ۷/۷۱ درصد واریانس کل است. عامل آمادگی برای مرگ با ارزش ویژه ۳/۴۰ مقدار ۸/۲۹ درصد واریانس کل را تبیین کرد. عامل هویت و حل مسئله با ارزش ویژه ۵/۸۲ مقدار ۱۴/۲۱ درصد واریانس کل، عامل گفتگو با ارزش ویژه ۳/۲۰ مقدار ۷/۸۱ درصد واریانس کل، عامل حفظ صمیمیت با ارزش ویژه ۳/۱۱ مقدار ۷/۶۰ درصد واریانس کل، عامل تجدید خاطرات تلخ با ارزش ویژه ۲/۹۳ مقدار ۷/۱۴ درصد واریانس کل و عامل آموزش / آگاهی با ارزش ویژه ۲/۴۵ مقدار ۵/۹۷ درصد واریانس کل را تبیین نمود. ۷ عامل در مجموع ۵۸/۷۶ درصد واریانس کل نمونه را تبیین کردند (جداول ۲ و ۳).

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

جدول ۲. نتایج تحلیل عامل مقیاس کارکردهای خاطره‌گویی

آموزش / آگاهی	تجدید خاطرات تلخ	حفظ صمیمیت	کاهش ملال	گفتگو	آمادگی برای مرگ	هویت و حل مسئله	ماده های مقیاس RFS
						۰/۷۸	۳۹
						۰/۷۴	۳۲
						۰/۷۳	۱۸
						۰/۷۰	۲۶
						۰/۶۸	۱۰
						۰/۶۷	۴۲
						۰/۶۷	۳۶
						۰/۶۶	۲۴
						۰/۶۰	۸
						۰/۵۸	۱۲
						۰/۵۲	۴
				۰/۸۱			۳۳
				۰/۷۵			۳۸
				۰/۷۴			۳۵
				۰/۶۹			۲۹
				۰/۵۴			۲
				۰/۷۵			۷
				۰/۷۳			۶
				۰/۷۱			۳۴
				۰/۶۸			۲۲
				۰/۵۳			۲۸
			۰/۷۳				۱۱
			۰/۷۳				۳
			۰/۶۴				۳۷
			۰/۶۴				۱۶
			۰/۵۱				۱۹
			۰/۴۶				۲۱
			۰/۸۶				۲۵
			۰/۸۲				۱۴
			۰/۷۵				۵
			۰/۶۱				۴۱
	۰/۳۴						۱۳
	۰/۷۵						۴۰
	۰/۷۳						۴۳
	۰/۷۱						۱۵
	۰/۵۹						۱۷
۰/۵۸							۲۰
۰/۵۷							۱
۰/۵۴							۲۷
۰/۵۲							۲۳
۰/۴۶							۳۰

جدول ۳. ارزش ویژه و درصد واریانس خرده مقیاس‌های مقیاس کارکردهای خاطره‌گویی و

درصد واریانس کل

خرده مقیاس‌ها	ارزش ویژه	درصد واریانس	درصد واریانس کل
هویت و حل مسئله	۵/۸۲	۱۴/۲۱	
آمادگی برای مرگ	۳/۴۰	۸/۲۹	
گفتگو	۳/۲۰	۷/۸۱	
کاهش ملال	۳/۱۶	۷/۷۱	۵۸/۷۶
حفظ صمیمیت	۳/۱۱	۷/۶۰	
تجدید خاطرات تلخ	۲/۹۳	۷/۱۴	
آموزش / آگاهی	۲/۴۵	۵/۹۷	

ب- تحلیل همسانی درونی: همانگونه که در جدول ۴ آمده است، همبستگی هر یک از خرده مقیاس‌ها با خرده مقیاس‌های دیگر کمتر از همبستگی بین هر خرده مقیاس و نمره کل است. این همبستگی‌ها گویای روایی افتراقی و روایی همگرایی مقیاس کارکردهای خاطره‌گویی می‌باشد.

جدول ۴. ماتریس همبستگی خرده مقیاس‌های مقیاس کارکردهای خاطره‌گویی

متغیرها	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸
۱. نمره کل								
۲. هویت و حل مسئله	.۷۴**							
۳. آمادگی برای مرگ	.۶۳**	.۳۹**						
۴. گفتگو	.۶۳**	.۳۲**	.۲۲**					
۵. کاهش ملال	.۵۵**	.۱۲*	.۲۲**	.۵۰**				
۶. حفظ صمیمیت	.۶۴**	.۳۱**	.۳۴**	.۳۰**	.۲۵**			
۷. تجدید خاطرات تلخ	.۵۳**	.۲۴**	.۲۵**	.۱۰	.۳۰**	.۴۶**		
۸. آموزش / آگاهی	.۷۱**	.۵۲**	.۴۹**	.۴۶**	.۲۴**	.۳۲**	.۱۴*	

** همبستگی در سطح $P < 0/01$ معنادار

* همبستگی در سطح $P < 0/05$ معنادار

پایایی

الف- ضریب آلفای کرونباخ: ضریب آلفای کرونباخ کل آزمون ۰/۹۱ محاسبه شد.

همچنین ضریب آلفای کرونباخ محاسبه شده برای خرده مقیاس‌های این آزمون از ۰/۷۶ تا ۰/۸۹ بود. آلفای کرونباخ خرده مقیاس کاهش ملال ۰/۷۷، آمادگی برای مرگ ۰/۸۲، هویت و حل مسئله ۰/۸۹، گفتگو ۰/۸۴، حفظ صمیمیت ۰/۸۷، تجدید خاطرات تلخ ۰/۷۸ و خرده مقیاس آموزش / آگاهی ۰/۷۶ محاسبه شد (جدول ۵).

ب- پایایی آزمون - آزمون مجدد: به منظور سنجش پایایی آزمون - آزمون مجدد، مقیاس مذکور بعد از ۴ هفته به ۴۲ نفر از آزمودنی‌های پژوهش داده شد. ضریب پایایی آزمون - آزمون مجدد کل ۰/۵۷ محاسبه شد. همچنین ضرایب پایایی آزمون - آزمون مجدد برای خرده مقیاس‌های این مقیاس از ۰/۳۶ تا ۰/۷۱ محاسبه شد که به قرار زیر می‌باشد: خرده مقیاس کاهش ملال ۰/۳۶، آمادگی برای مرگ ۰/۴۶، هویت و حل مسئله ۰/۵۲، گفتگو ۰/۴۷، حفظ صمیمیت ۰/۷۱، تجدید خاطرات تلخ ۰/۵۷ و خرده مقیاس آموزش / آگاهی ۰/۵۵ (جدول ۵).

جدول ۵. ضرایب آلفای کرونباخ و پایایی آزمون - آزمون مجدد مقیاس کارکردهای خاطره‌گویی

عامل‌ها	تعداد گویه‌ها	آلفای کرونباخ	آزمون - آزمون مجدد
کاهش ملال	۶	۰/۷۷	۰/۳۶
آمادگی مرگ	۵	۰/۸۲	۰/۴۶
هویت و حل مسئله	۱۱	۰/۸۹	۰/۵۲
گفتگو	۵	۰/۸۴	۰/۴۷
حفظ صمیمیت	۴	۰/۸۷	۰/۷۱
تجدید خاطرات تلخ	۵	۰/۷۸	۰/۵۷
آموزش / آگاهی	۵	۰/۷۶	۰/۵۵

بحث و نتیجه‌گیری

مقیاس کارکردهای خاطره‌گویی یک ابزار خودسنجی است که در کارهای پژوهشی و مداخلات درمانی (مانند درمان خاطره‌گویی) به کار برده می‌شود. یافته‌های این پژوهش نشان داد که مقیاس کارکردهای خاطره‌گویی از روایی و پایایی خوبی برای استفاده در ایران برخوردار است.

مقیاس کارکردهای خاطره‌گویی دارای ۸ عامل می‌باشد. این مقیاس که در سال ۱۹۹۳ توسط وبستر ساخته شد در ابتدا به صورت ۷ عاملی در نظر گرفته شد. به این صورت که عوامل هویت و حل مسئله یک عامل را تشکیل دادند. بعدها پژوهش وبستر (۱۹۹۷) نشان داد که عوامل هویت و حل مسئله عوامل جداگانه‌ای هستند و در نهایت مقیاس مذکور به ۸ عامل تبدیل شد. اما، نتایج تحلیل عاملی پژوهش حاضر نشان دهنده وجود ۷ عامل هویت و حل مسئله، آمادگی برای مرگ، گفتگو، کاهش ملال، حفظ صمیمیت، تجدید خاطرات تلخ و آموزش / آگاهی بود و بنابراین در پژوهش حاضر بر خلاف پژوهش وبستر (۱۹۹۷)، عوامل هویت و حل مسئله همپوشانی نشان دادند و تعداد عوامل از ۸ عامل به ۷ عامل تقلیل یافت. همچنین نتایج تحلیل عاملی اکتشافی پژوهش روبیتال^۱ و همکاران (۲۰۱۰)، ۷ عامل را نشان داد. اما این پژوهشگران با توجه به این مسئله که در نظر گرفتن عامل‌های هویت و حل مسئله به عنوان عوامل جداگانه پشتوانه تجربی و نظری بیش‌تری دارد، مقیاس مذکور را به صورت مقیاس ۸ عاملی حفظ کردند. در پژوهش حاضر با توجه به اینکه در نظر گرفتن ۷ عامل، تنها موجب حذف دو گویه می‌شود اما در نظر گرفتن ۸ عامل موجب حذف گویه‌های بیشتری می‌شود و با توجه به این موضوع که این گویه‌ها در افزایش پایایی این آزمون نقش مؤثری ایفا می‌کنند، بنابراین این مقیاس به صورت ۷ عاملی در نظر گرفته شد.

نتایج بررسی پایایی این مقیاس با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ و پایایی آزمون-آزمون مجدد نیز نشان دهنده پایایی بالای این مقیاس در ایران می‌باشد. نتایج پایایی پژوهش حاضر با پژوهش‌های وبستر (۱۹۹۷، ۱۹۹۳)، کنگالوز^۲ و همکاران (۲۰۱۰) و روبیتال و همکاران (۲۰۱۰) همسو می‌باشد.

با توجه به اینکه روایی و پایایی مقیاس کارکردهای خاطره‌گویی تنها بر روی گروه سنی جوان (دانشجویان) انجام گرفته است و این مسئله تعمیم دادن نتایج را به دیگر گروه‌های سنی (میانسالان و سالمندان) دشوار می‌سازد، پیشنهاد می‌شود که در پژوهش‌های آینده روایی و پایایی این مقیاس بر روی گروه‌های سنی دیگر (میانسالان و سالمندان) نیز انجام گیرد.

1. Robitaille
2. Goncalves

منابع

- شیبانی تذرچی، فاطمه، پاکدامن، شهلا، و حسن زاده توکلی، محمد رضا. (الف ۱۳۸۹). تأثیر خاطره‌گویی بر میزان افسردگی و احساس تنهایی سالمندان. *فصلنامه روان‌شناسی کاربردی*، ۴، ۱ (۱۳)، ۳۹-۲۶.
- شیبانی تذرچی، فاطمه، و پاکدامن، شهلا. (ب ۱۳۸۹). تأثیر موسیقی درمانی، خاطره‌گویی و انجام فعالیت‌های دلخواه بر کاهش احساس تنهایی سالمندان. *فصلنامه روان‌شناسی کاربردی*، ۴، ۳ (۱۵)، ۶۸-۵۵.
- مرادی نژاد، سپیده، صحبایی، فائزه، نکاوند، مهران‌دخت، و زارع، محمد. (۱۳۸۹). تأثیر خاطره‌گویی بر سلامت روانی سالمندان. *مجله سالمند*، ۵، ۱۷، ۶۶-۶۰.
- نعمتی دهکردی، شهناز، دشت بزرگی، بهمن، پاک سرشت، سیروس، و راسخ، عبدالرحمن. (۱۳۸۶). تأثیر خاطره‌گویی گروهی بر کیفیت زندگی سالمندان. *مجله دانشگاه علوم پزشکی شهرکرد*، ۹، ۴، ۸۱-۷۵.
- Bohlmeijer, E. (2007). Reminiscence and depression in later life. Doctoral dissertation, Amsterdam: Faculty of psychology and education, Vrije University.
- Campbell, L. C. (2002). Life stories altered: The effect of clinical depression on reminiscence functions in rural older adults. Doctoral dissertation, Chicago: The Chicago school of professional psychology.
- Cappeliez, P., & O'Rourke, N. (2002). Personality traits and existential concerns as predictors of the functions of reminiscence in older adults. *The Journals of Gerontology*, 57B (2), 116-123.
- Cappeliez, P., Rivard, V., & Guindon, S. (2007). Functions of reminiscence in later life: Proposition of a model and applications. *Revue Européenne de Psychologie Appliquée*, 57, 151-156.
- Coleman, P. G. (2005). Uses of reminiscence: Functions and benefits. *Aging and Mental Health*, 9 (4), 291-294.
- Cully, J. A., Lavoie, D., & Gfeller, J. D. (2001). Reminiscence, personality and psychological functioning in older adults. *The Gerontologist*, 41 (1), 89-95.
- Gonçalves, D. C., Guedes, J. M., Fonseca, A. M., & Martín, I. (2010). Psychometric properties of the Reminiscence Functions Scale for the Portuguese population: A preliminary report. *International Journal of Aging Human Development*, 71 (2), 153-166.
- Karimi, H., Dolatshahee, B., Momeni, K., Khodabakhshi, A., Rezaei, M., & Kamrani, A. A. (2010). Effectiveness of integrative and instrumental reminiscence therapies on depression symptoms reduction in institutionalized older adults: An empirical study. *Aging and Mental*

- Health, 14* (7), 881-887.
- O'Rourke, N., Cappeliez, P., & Claxton, A. (2010). Functions of reminiscence and the psychological well-being of young-old and older adults over time. *Aging and Mental Health, 15* (2), 272-281.
- Robitaille, A., Cappeliez, P., Coulombe, D., & Webster, J. D. (2010). Factorial structure and psychometric properties of the Reminiscence Functions Scale. *Aging and Mental Health, 14* (2), 184 -192.
- Romaniuk, M., & Romaniuk, J. G. (1981). Looking back: An analysis of reminiscence functions and triggers. *Experimental Aging Research, 7*(4), 477-489.
- Webster, J. D. (1993). Construction and validation of the reminiscence functions scale. *Journal of Gerontology: Psychological Sciences, 48* (5), 256-262.
- Webster, J. D. (1997). The Reminiscence Functions Scale: A replication. *International Journal of Aging and Human Development, 44*, 137-148.
- Webster, J. D. (1998). Attachment styles, reminiscence functions and happiness in young and elderly adults. *Journal of Aging Studies, 12* (3), 315-330.
- Webster, J. D., & McCall, M. E. (1999). Reminiscence functions across adulthood: A replication and extension. *Journal of Adult Development 6* (1), 73 -85.
- Westerhof, G. J., Bohlmeijer, E., & Webster, J. D. (2010). Reminiscence and mental health: A review of recent progress in theory, research and interventions. *Ageing and Society, 30*, 697-721.
- Wong, P. T. , & Watt, L. M. (1991). What types of reminiscence are associated with successful aging? *Psychology and Aging, 6*, 272-279.
- Thorgrimsen, L., Schweitzer, P., & Orrell, M. (2002). Evaluating reminiscence for people with dementia: A pilot study. *The Arts in Psychotherapy, 29*, 93- 97.